

KS. HELMUT JAN SOBECZKO

LITURGICZNE PRZEŻYWANIE ROKU ŚWIĘTEGO 2000 W SANKTUARIACH

Problematyka obchodów Wielkiego Jubileuszu — Roku Świętego 2000 — jest bogata i wieloaspektowa. Na temat Wielkiego Jubileuszu napisano i powiedziano już bardzo wiele. Od jakości wiedzy, a w konsekwencji od rozumienia doniosłości i ważności Wielkiego Jubileuszu będzie zależało również całe nasze zaangażowanie duszpasterskie oraz jakość form obchodów. Nie ulega wątpliwości, iż formy te będą liczne i różne. Zwłaszcza w sanktuariach nie zabraknie również inwazji amatorów różnorodnych zysków natury finansowej.

Dla nas Wielki Jubileusz musi być przede wszystkim wydarzeniem religijnym. Dlatego z punktu widzenia pastoralnego stoi przed nami wielkie zadanie i szansa, której nie wolno nam zmarnować. Jubileusz pragniemy, za Ojcem Świętym, przyjąć w kategoriach opatrnościowego daru. Każdy jubileusz, zwłaszcza kończący drugie tysiąclecie, ma wymiar zbawczy, jest wpisany w dzieje zbawienia. Musi być dlatego w sposób maksymalny nie tylko wykorzystany duszpastersko, ale i jak najowocniej przeżyty przez wiernych. Wszyscy czujemy, że stosunkowo duża odpowiedzialność za jakość przeżycia Roku Świętego — Roku łaski spada w dużej mierze na nasze sanktuaria, i to zarówno krajowe, jak i lokalne.

Zgodnie z wyznaczonym tematem w niniejszym referacie zostanie omówiony liturgiczny wymiar jubileuszowych obchodów w naszych sanktuariach Roku Świętego. Trzeba jednak na wstępie zaznaczyć, iż zgodnie z oficjalnymi dokumentami kościelnymi do kategorii jubileuszowych sanktuariów należą również kościoły katedralne i inne kościoły wyznaczone przez biskupów diecezjalnych. Szczerze ramy czasowe nie pozwalają na odrębne ich potraktowanie. Mowa będzie o sanktuariach w ogólności, czyli o miejscach, do których zdążają pielgrzymi, zarówno indywidualnie, jak i w sposób grupowy.

Zagadnienie pragniemy omówić w dwóch częściach: najpierw zostaną przedstawione liturgiczne założenia i wytyczne oficjalnych dokumentów Kościoła, dotyczących obchodów Roku Świętego 2000 (1), a następnie wskażemy na pewne możliwości ich zastosowania w naszych sanktuariach (2).

1. Liturgiczna problematyka obchodów Roku Świętego 2000 w świetle dokumentów Kościoła

Wymiar liturgiczny Wielkiego Jubileuszu należy do istotnych elementów wszystkich obchodów zbliżającego się Roku Świętego. To prawie wszystkie uroczystości

jubileuszowe na różnych poziomach i w różnych miejscach odbywać się będą w ramach liturgii, głównie w ramach uroczystej celebry eucharystycznej. Mówi o tym List apostolski Jana Pawła II *Tertio Millennio adveniente* z 10 listopada 1994 r. (dalej: *TMA*)¹, następnie wytyczne Głównego Komitetu Obchodów Wielkiego Jubileuszu w swoim wprowadzeniu do *Kalendarza Roku Świętego 2000* z 21 maja 1998 r.², a także bulla ogłaszająca Rok Święty *Incarnationis Mysterium* z 29 listopada 1998 r. (dalej: *IM*)³ oraz *Rozporządzenie Penitencjarii Apostolskiej dotyczące możliwości uzyskania odpustu jubileuszowego* z 29 listopada 1998 r.⁴

Z powyższych dokumentów jednoznacznie wynika, że obchody Roku Świętego wymagają najpierw odpowiedniego przygotowania. Trwa ono już od kilku lat. Podstawowy program przygotowania dalszego na Wielki Jubileusz Roku 2000 podał Ojciec Święty Jan Paweł II w *TMA*. W dokumencie tym obchody Roku 2000 nazywa „Wielkim Jubileuszem” (nr 15), a zbliżające się nowe tysiąclecie „nadzwyczajną godziną dziejów” (nr 16), bo w Wielki Jubileusz „powinna rozkwitnąć nowa wiosna życia chrześcijańskiego, jeśli tylko chrześcijanie będą posłuszni działaniu Ducha Świętego” (nr 18). Pierwszoplanowym celem Jubileuszu ma być „ożywienie wiary i świadectwa chrześcijan”, czyli „tęsknota za świętością” (nr 42).

1. Jan Paweł II stwierdza, iż w dziejach Kościoła każdy Jubileusz przygotowuje Opatrzność Boża. Takim wydarzeniem opatrnościowym, poprzez które Kościół rozpoczął swoje bliższe przygotowanie był Sobór Watykański II. Sobór ten „skoncentrowany był na tajemnicy Chrystusa i Jego Kościoła, a zarazem otwarty na świat” (*tamże*). Dlatego najlepsze przygotowanie do Jubileuszu winno być polegać na „możliwie wiernym wcieleniu nauki *Vaticanum II* w życie każdego człowieka i całego Kościoła” (nr 20). Soborowa wizja Kościoła otwiera szerokie możliwości dla uczestnictwa świeckich (mówi o tym Konstytucja *Lumen gentium*). Specyfikę celebracji Wielkiego Jubileuszu w Kościele polskim podaje kalendarium obchodów opracowane przez Krajowy Komitet Obchodów Wielkiego Jubileuszu⁵.

Kolejnymi wydarzeniami przygotowującymi Wielki Jubileusz była seria Synodów ogólnych i partykularnych, z których wypływa program nowej ewangelizacji w ramach soborowej wizji Kościoła (nr 21). Szczególne miejsce w przygotowaniu Jubileuszu ma posługa piotrowa Biskupa Rzymu, poczynając od programu odnowy św. Piusa X (*Instaurare omnia in Christo*) do obecnego pontyfikatu. Papież stwierdza, że już od swojego pierwszego dokumentu wyraźnie mówił o Wielkim Jubile-

¹ JAN PAWEŁ II, List apostolski *Tertio Millennio adveniente*, w związku z przygotowaniem do Jubileuszu Roku 2000, Città del Vaticano 1994 (tekst polski).

² *Kalendarz Roku Świętego 2000*, OsRomPol 19 (1998), nr 8–9, s. 42–49.

³ Tekst polski zob. „Biuletyn KAT” 48 (349), s. 16–28.

⁴ *Tamże*, s. 21–22.

⁵ *Kalendarium obchodów Wielkiego Jubileuszu Roku 2000 w Kościele w Polsce*, „Biuletyn KAT”, nr 49, 8 XII 1998, s. 14–17.

uszu, a okres przygotowania nazywa „nowym adwentem” (nr 23), który miał nas przygotować poprzez modlitwę, katechezę i różne akcje duszpasterskie⁶.

Cały trzyletni program przygotowawczy *TMA* widzi w perspektywie trynitarniej: od Chrystusa i przez Chrystusa, w Duchu Świętym, ku Bogu Ojcu. Uwielbienie Trójcy Świętej będzie również kulminacyjną fazą obchodów Wielkiego Jubileuszu — nazwana została „fazą celebracji Roku 2000”.

2. Szczegóły tej „celebracji Roku 2000” precyzuje Papież w bulli *Incarnationis Mysterium*. Obchody Roku Świętego rozpoczną się w całym Kościele w n o c B o - ż e g o N a r o d z e n i a 1999 r., a zakończą wejściem w trzecie tysiąclecie w uroczystość Objawienia Pańskiego, 6 stycznia 2001 r. (*IM* 6). Szczególnie uroczystą oprawę winna mieć noc Bożego Narodzenia w kościołach katedralnych (i konkatedrach, tam liturgii winien przewodniczyć delegat biskupa). Bulla otwarcie Drzwi Świętych rezerwuje dla bazylik rzymskich, natomiast dla katedr diecezjalnych proponuje celebrację rodzaju *statio* w innym kościele miasta, z którego wyruszy z Księżą Ewangelii procesja — pielgrzymka do katedry na Pasterkę (dokument mówi o pielgrzymce, sugerując tym samym udział przedstawicieli z całej diecezji). We wszystkich pozostałych sanktuariach i w parafiach szczególnie uroczyste i bogato winien być obchodzony cały okres Bożego Narodzenia 1999 i 2000 r., który bulla nazywa „bijącym sercem Roku Świętego” (nr 6). W polskiej praktyce duszpasterskiej w sposób umiejętny należy włączyć błogosławienie domów i rodzin z okazji tzw. kolędy.

3. Drugim elementem (znakiem) obchodów jubileuszowych, jaki wymienia bulla, to p i e l g r z y m k i (nr 7). Ta forma obchodów w sposób szczególny dotyczy sanktuariów⁷. Znak pielgrzymki ukazuje nam kondycję każdego człowieka, który od narodzin do śmierci pielgrzymuje jako *homo viator*. Znamy biblijne uzasadnienie wartości pielgrzymowania, a największym argumentem jest pielgrzymowanie do miasta świętego Jeruzalem samego Jezusa (Łk 2,41). Bulla stwierdza, iż „Historia Kościoła jest żywą kroniką niekończącej się pielgrzymki”, dlatego „Bardzo wielu wiernych pogłębia swą religijność, podejmując wędrowkę, której celem jest miasto świętych Piotra i Pawła, Ziemia Święta lub stare i nowe sanktuaria poświęcone Maryi i świętym” (*IM* 7). W naszych czasach obserwujemy pewne pomieszanie pojęć. Często pielgrzymką nazywa się różnego rodzaju imprezy turystyczne (wycieczki, zloty, zjazdy itp).

⁶ Por. JAN PAWEŁ II, *Redemptor hominis* (4.03.1979), nr 1, AAS 71 (1979), 258; TENZE, Bulla *Incarnationis Mysterium*, nr 3.

⁷ Por. KPK, kan. 1230; pielgrzymki zalicza do istotnego elementu warunkującego kanoniczne powstanie i istnienie sanktuarium; „Przez sanktuarium rozumie się kościół lub inne miejsce święte, do którego — za aprobatą ordynariusza miejscowego — pielgrzymują liczni wierni, z powodu szczególnej pobożności”.

Warto dlatego wyakcentować teologię pielgrzymowania, jaką ukazuje nam bulla

IM. Pielgrzymka:

- jest ważnym wydarzeniem w życiu chrześcijanina;
- jest symbolem indywidualnej wędrówki człowieka wierzącego śladami Odkupiciela;
- jest praktyką czynnej ascezy i pokuty za ludzkie słabości;
- wyraża nieustanną czujność człowieka wobec własnej ułomności i przygotowuje go wewnątrz do przemiany serca;
- łączy się z trudem pokonania drogi (trud pielgrzymowania do sanktuarium);
- istotnymi elementami pielgrzymowania są: czuwanie, post i modlitwa;
- przypomina trudną drogę chrześcijańskiej doskonałości (ciągle postępowanie naprzód), aby dojść z pomocą łaski Bożej „do człowieka doskonałego, do miary wielkości według Pełni Chrystusa (Ef 4,13 [*tamże*]).

Należy ponadto przypomnieć, iż istotnym elementem pielgrzymki jest droga, a właściwie stopień uciążliwości. Szczególne znaczenie miało piesze pokonywanie drogi. Dawna tradycja kościelna widziała dlatego w pielgrzymowaniu jedną z głównych form pokutnych. Świadczą o tym księgi pokutne, które ciężar pokuty określały długością, a właściwie ilością dni pielgrzymowania (trzy dni, tydzień, miesiąc, rok itp). Nieważne było do jakiego sanktuarium miał penitent pielgrzymować, ale ważna była droga pielgrzymowania. Stąd rytuały zawierały teksty liturgiczne na rozpoczęcie pielgrzymki (wyjście) i na jej zakończenie (powrót). Punktem kulminacyjnym winna być liturgiczna celebra w sanktuarium (zwłaszcza Eucharystia i sakrament pokuty, a także inne celebracje lub nabożeństwa).

Świadomość szczególnej wartości i owocności pielgrzymowania, czyli pokonania pewnej drogi winna uwrażliwić kustoszy i duszpasterzy sanktuariów przede wszystkim na „prawdziwe” pielgrzymki, które przybywają zmęczone, a które w sanktuarium muszą dopełnić warunki zyskania odpustu jubileuszowego. Te grupy pielgrzymkowe winny mieć pierwszeństwo od grup wycieczkowych, które zwykle w sposób turystyczny, niejako na marginesie, „zaliczają” pielgrzymkę. Grupy pielgrzymkowe powinny wpiery uzgodnić termin i godzinę przybycia, a sanktuarium winno im zapewnić minimum zabezpieczenia bytowego (możliwość spożycia posiłku, który zwykle pielgrzymi przynoszą ze sobą, możliwość odpoczynku lub przemocowania).

Sanktuarium winno przede wszystkim zabezpieczyć możliwość właściwego przeżycia religijnego (możliwość odbycia sakramentalnej spowiedzi, udziału we Mszy św., w czasie której mogą przyjąć Komunię św.). Warto przypomnieć w tym momencie słowa Jana Pawła II z *TMA*: „Rok dwutysięczny będzie rokiem głęboko eucharystycznym: w sakramencie Eucharystii Zbawiciel, który dwadzieścia wieków temu przyjął ciało w łonie Maryi, nadal ofiaruje się ludzkości jako źródło Boskiego życia” (nr 55).

Bardzo pomocne w organizowaniu duszpasterstwa liturgicznego w sanktuariach, w tym również odnośnie do pielgrzymek, podają *Wskazania i propozycje* Kongregacji Kultu Bożego na Rok Maryjny 1987/88 z 3 kwietnia 1987 r. (dalej: *WiP*)⁸. Stwierdzają one, iż „dobry przebieg pielgrzymki pod względem liturgicznym i w konsekwencji liczne jej duchowe skutki zależą będą od właściwej organizacji i należytego przebiegu poszczególnych etapów pielgrzymki”. Uwzględniając lokalną tradycję, przykładowo dokument wskazuje na następujące elementy:

- „rozpoczęcie pielgrzymki, które powinno zawierać wspólną modlitwę w kościele parafialnym lub w innym bardziej dogodnym (dawne rytuały i nowa księga: *Obrzędy błogosławieństw* przewidują specjalny *Obrzęd błogosławienia pielgrzymów na początku pielgrzymki*)⁹;
- etap pielgrzymowania w drodze, zwłaszcza ostatni odcinek drogi należałoby bardziej ubogacić intensywną modlitwą, najlepiej śpiewem;
- moment przybycia pielgrzymów do sanktuarium mógłby przybrać formę specjalnej „liturgii wejścia”, w czasie której nastąpiłoby spotkanie w wierze z opiekunami miejsca świętego; a tam, gdzie to możliwe, ci ostatni mogli by nawet dołączyć do pielgrzymów już podczas ostatniego etapu drogi (przed wejściem do sanktuarium);
- etap zakończenia pielgrzymki wypadłoby dokonać w tym samym kościele, w którym nastąpiło jej rozpoczęcie; składać się powinno z modlitwy uwielbienia i dziękczynienia (hymnu *Te Deum*), a także z postanowienia realizowania w życiu tych wartości religijnych, jakie były głoszone podczas całej pielgrzymki” (*WiP* 79). Na zakończenie pielgrzymki istnieje również specjalne błogosławieństwo pielgrzymów w księdze *Obrzędy błogosławieństw*¹⁰.

4. Dla właściwego przeżywania wszystkich liturgicznych obchodów Roku Świętego w sanktuariach szczególne znaczenie ma ważny dokument, jakim są wytyczne w sprawie obchodów Roku Jubileuszowego w Rzymie, Ziemi Świętej, a częściowo także w katedrach oraz w innych sanktuariach krajowych i lokalnych, opracowane przez Główny Komitet Wielkiego Jubileuszu we wspomnianym wyżej dokumencie z 21 maja 1998 r.¹¹

Dokument z naciskiem stwierdza na samym wstępie, że obchody Roku Świętego 2000 wiążą się ściśle z obchodami roku liturgicznego, a ponadto większość obchodów odbywać się będzie również w ramach sprawowanej liturgii: „Rok Święty 2000, w którym Kościół będzie obchodził dwutysiąclecie narodzin Jezusa, Pana

⁸ KONGREGACJA KULTU BOŻEGO, *Wskazania i propozycje obchodu Roku Maryjnego* (3.04.1987); tekst łac. Not 23 (1987), s. 342–396; tł. pol. zob. WUDO 43 (1988), s. 52–94.

⁹ Zob. *Obrzędy błogosławieństw dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, t. I, Katowice 1994, s. 183–189.

¹⁰ *Tamże*, s. 189–195.

¹¹ Zob. przyp. 2.

i Zbawiciela, jest rokiem jubileuszowym i rokiem liturgicznym. Te dwa aspekty są nierozdzielne i powinny stworzyć jednolitą przestrzeń czasową, w której łączy się harmonijnie element chronologiczny, wpisany w liczbę 2000, i element misteryjny, związany z sakramentalnym sprawowaniem tajemnicy Chrystusa” (nr 1).

Wpisane w *Kalendarz Roku Świętego 2000* uroczystości, także w kalendarz każdego sanktuarium, będą trojakiemu rodzaju (nr 5): (1) *liturgiczne*, stanowiące główną ośnowę *Kalendarza*, którego punkty kulminacyjne to Wielkanoc (23 kwietnia) oraz — w nawiązaniu do zasadniczego przedmiotu Jubileuszu — cały cykl Wcielenia Pańskiego: Boże Narodzenie (25 grudnia), Objawienie Pańskie (6 stycznia) i Zwiastowanie Pańskie (25 marca); (2) *jubileuszowe*, związane z tradycjami typowymi dla Roku Świętego, które obejmują przede wszystkim nabożeństwa pokutne i pielgrzymki wiernych, zazwyczaj należących do jednej wspólnoty kościelnej lub połączonych jakąś szczególną więzią z tytułu pracy zawodowej lub kondycji życiowej (jubileusz ludzi pracy, uczonych, sportowców, chorych, więźniów itp.); (3) *kościelne*, obejmujące tradycyjne „dni” (dzień młodzieży, dzień rodziny) lub wydarzenia należące do normalnego życia Kościoła (międzynarodowy kongres eucharystyczny lub mariologiczno-maryjny), wreszcie nawiązujące do wydarzeń i sytuacji, które Kościół winien upamiętnić i przeżyć zgodnie ze wskazaniami, jakie Jan Paweł II zawarł w *TMA* (np. wspomnienie „nowych męczenników”, por. nr 37)¹².

Dokument stwierdza następnie, iż „te trzy rodzaje uroczystości często będą występować jednocześnie, przez co jedno zgromadzenie liturgiczne może mieć kilka aspektów. Jest zatem konieczne, aby w każdej uroczystości zostały one ukazane i przeżyte w sposób harmonijny i zgodny z hierarchią wartości: aspekt liturgiczny winien być zawsze najmocniej podkreślony, jako że dotyczy samej tajemnicy Chrystusa; aspekt jubileuszowy, który ma być bodźcem do przyjęcia wiary i do nawrócenia, winien być bardziej uwypuklony niż aspekt społeczny, który należy przygotować i przeżywać w wymiarze duchowym” (nr 6).

Liturgiczny wymiar obchodów Jubileuszowego Roku Świętego potęguje ponadto fakt, iż kalendarium przewiduje również „uroczyste sprawowanie wszystkich siedmiu sakramentów” (nr 7). Rok Wielkiego Jubileuszu jawi się zatem jako okres, w którym wierni, skupiając się całkowicie na Bogu Ojcu przez Chrystusa w Duchu Świętym, „uczestniczyć będą z głęboką wiarą i odnowionym zapałem w sprawowaniu sakramentów, widząc w nich niewyczerpane źródło łaski i zbawienia” (nr 7).

W odróżnieniu od poprzednich jubileuszy (pierwszy ogłosił dla 1300 r. papież Bonifacy VIII [†1302])¹³, obecny Wielki Jubileusz i Rok Święty obchodzony będzie jednocześnie w Rzymie, w Ziemi Świętej i w Kościołach lokalnych (nr 9). Dlatego

¹² Por. JAN PAWEŁ II, List apostolski *Tertio Millennio adveniente*, nr 37.

¹³ BONIFACY VIII, *Bulla Antiquorum habet* (22.02.1300), w: H. SCHMIDT (red.), *Bullarium Anni Sancti*, Roma 1949, s. 33–34.

ogłoszony *Kalendarz* nie jest tylko przeznaczony dla Rzymu, ale ma być wzorem dla wszystkich Kościołów lokalnych, „ma pobudzać do naśladownictwa, stać się narzędziem komunii dla całego Kościoła i dla poszczególnych Kościołów lokalnych, tak aby wszyscy wierni, sprawując tajemnicę Chrystusa, mogli doświadczyć jedności wiary. Z myślą o tym Główny Komitet Jubileuszu udostępni Kościołom lokalnym zestaw liturgicznych materiałów pomocniczych, które po odpowiednim przystosowaniu do miejscowych tradycji i obyczajów staną się mocną więzią łączącą je z Kościołem Rzymu” (*tamże*). Przy dzisiejszych możliwościach technicznych każde sanktuarium może opracować i wydać własne kalendarium — po uzgodnieniu z władzą diecezjalną lub Krajowym Komitetem Wielkiego Jubileuszu (zgodnie z prawem kościelnym w sprawach duszpasterskich nie ma żadnej zakonnej egzemplacji lub autonomii)¹⁴.

Dokument watykański podkreśla jednak większe znaczenie uroczystości rzymskich dla wiernych, głównie dzięki współczesnym możliwościom łatwiejszego przybycia do Rzymu, a także dzięki możliwości uczestniczenia w tych obchodach poprzez środki masowego przekazu (*tamże*). Wyływa stąd wnioski dla krajowych i lokalnych sanktuariów, aby w tych samych porach nie organizowały uroczystości u siebie, gdyż uniemożliwiałoby to oglądanie transmisji telewizyjnych z obchodów rzymskich. Natomiast kustosze większych sanktuariów powinni zatroszczyć się o możliwość transmisji telewizyjnych lub radiowych swoich ważniejszych obchodów (czasami zapominamy, że żyjemy w wolnej ojczyźnie i zbyt łatwo godzimy się na nieobecność w mediach publicznych, nie szukamy sponsoringu i innych form nacisku).

Kalendarz obchodów przewiduje również sprawowanie liturgii w różnych obrządkach; ma to być wyraźne świadectwo katolicyzmu Kościoła. Wymienia się różne obrządki wschodnie (nr 9), nie zapominajmy również o naszych grekokatolikach i ormianach. Przewiduje się ponadto kilka ważnych spotkań o wymowie ekumenicznej. I w tej materii mamy wyraźną sugestię pod adresem Kościołów lokalnych, aby „szukały razem z braćmi chrześcijanami możliwych form wspólnego świętowania Roku Świętego, które staną się sposobnością do spotkania, do modlitwy i dialogu między wszystkimi chrześcijanami” (nr 10).

Do obchodów Roku Świętego włączono także różne formy pobożności ludowej. Dokument wymienia procesje, nabożeństwa pokutne, adoracje eucharystyczne, *Drogę krzyżową* (nr 11).

Kalendarium Wielkiego Jubileuszu narodzin Chrystusa nie może pominąć Matki Jezusa, która „odegrała istotną rolę we wcieleniu i przyjęła Syna Bożego w imie-

¹⁴ Stwierdza to wyraźnie: SOBÓR WATYKAŃSKI II, w *Dekrecie o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele*, nr 35,4: „Wszyscy zakonnicy, wyjęci i nie wyjęci, podlegają władzy ordynariuszy miejscowych w tym, co dotyczy sprawowania publicznego kultu Bożego [...], duszpasterstwa, podawania ludowi świętej nauki, religijnego i moralnego wychowania wiernych, zwłaszcza dzieci, katechizacji i liturgicznego urabiania”.

niu swojego narodu i całej ludzkości”, dlatego „Wielki Jubileusz Chrystusa” ma być również „Jubileuszem Matki” (nr 12).

Warto przytoczyć propozycje szczegółowe rzymskiego *Kalendarza Roku Świętego 2000*, które w miarę możliwości powinny być uwzględnione w kalendarzach krajowych i diecezjalnych:

- szczególne miejsce w *Kalendarzu* wyznaczono n i e d z i e l o m; w te dni przewidziana jest zwykle Msza św. stacyjna Jubileuszu. Ważną rolę odgrywają tzw. okresy mocne, zwłaszcza okres Adwentu i Bożego Narodzenia (uroczystości otwarcia [1999] i zamknięcia Drzwi Świętych [2001], tym samym otwarcie i zamknięcie Wielkiego Jubileuszu Roku Świętego), bogaty program posiada również okres Wielkiego Postu i Wielki Tydzień (z Triduum paschalnym);
- w okresie Wielkiego Postu w czwartki, piątki i soboty przewiduje się w rzymskich bazylikach większych następujące obchody: w czwartki w bazylice św. Pawła za Murami — adorację eucharystyczną, w piątki w bazylice św. Jana na Lateranie — *Drogę krzyżową* i nabożeństwo pokutne, w sobotę w bazylice Matki Boskiej Większej — modlitwę różańcową (podobnie jest w soboty maja i października; natomiast w sobotę 7 października we wspomnienie MB Różańcowej modlitwa różańcowa będzie połączona z procesją ze świecami).

Mozna się zastanowić, czy podobnych celebracji nie należy wprowadzić w parafiach, a przynajmniej w niektórych kościołach w diecezji (w miastach biskupich, katedrach i sanktuariach);

- w konkretne niedziele lub święta wyznaczono dni jubileuszowe dla poszczególnych grup zawodowych lub stanowych, np. 2 stycznia — Jubileusz Dzieci, 2 lutego — Jubileusz osób życia konsekrowanego, 11 lutego — Jubileusz chorych i pracowników służby zdrowia, 18 lutego — Jubileusz artystów, 20 stycznia — Jubileusz diakonów stałych, 20 marca — Jubileusz rzemieślników, 10 kwietnia — Jubileusz migrantów, uchodźców i uciekinierów, 1 maja — Jubileusz ludzi pracy, 18 maja (80-ta rocznica urodzin Jana Pawła II) — Jubileusz duchowieństwa, 25 maja — Jubileusz ludzi nauki, 4 czerwca — Jubileusz dziennikarzy, 9 lipca — obchody Jubileuszu w więzieniach, 10 września — Jubileusz nauczycieli akademickich, 17 września — Jubileusz ludzi starszych, 8 października — Jubileusz biskupów, 15 października — Jubileusz rodzin, 29 października — Jubileusz sportowców, 5 listopada — Jubileusz odpowiedzialnych za sprawy publiczne, 12 listopada — Jubileusz rolników, 19 października — Jubileusz wojska i policji, 17 grudnia — Jubileusz świata teatru, kina, telewizji i muzyki;
- w *Kalendarzu Roku Świętego 2000* zostały wyznaczone światowe lub międzynarodowe kongresy, sympozja i dni, np. 25–27 lutego — Sympozjum na temat realizacji Soboru Watykańskiego II, 14 maja — Światowy Dzień Modlitw o Powołania, 18–25 maja — Międzynarodowy Kongres Eucharystyczny, 15–20 sierpnia — XV Światowy Dzień Młodzieży (Jubileusz młodzieży), 15–24 września

- Międzynarodowy Kongres Maryjno-Mariologiczny, 3 października — Dzień dialogu żydowsko-chrześcijańskiego, 14–15 października — III Światowe Spotkanie z Rodzinami, 20–22 października — Międzynarodowy Kongres Misyjno-Misjologiczny, 24–26 listopada — Światowy Kongres Apostolstwa Świeckich;
- na uwagę zasługują również czuwania wigilijne, oprócz Wielkanocy i uroczystości Zesłania Ducha Świętego przewidziano nocne czwanie modlitewne w oczekiwaniu na rok 2000 (31 grudnia 1999 r.) oraz czwanie modlitewne w oczekiwaniu na trzecie tysiąclecie (31 grudnia 2000 r.).

2. Realizacja wskazań liturgicznych Roku Świętego w naszych sanktuariach

Wskazany wyżej liturgiczny aspekt obchodów Roku Świętego winien być realizowany również w sanktuariach i wyznaczonych kościołach jubileuszowych, oczywiście w zależności od lokalnych możliwości. Istnieją jednak specyficzne wymagania liturgiczno-pastoralne, którym powinny sprostać sanktuaria. Można wskazać na kilka zagadnień natury ogólnej i szczegółowej.

2.1. Pierwszorzędne znaczenie roku liturgicznego

To pierwsza zasada. Już powyższe dokumenty jubileuszowe wskazywały na rok liturgiczny jako na naturalny kontekst, w który należy włączyć różne inicjatywy Kościołów lokalnych, jakie przewiduje się w Roku Świętym. Innymi słowy, wszystkie obchody Wielkiego Jubileuszu winny być organicznie włączone w tematykę i specyfikę poszczególnych okresów i świąt liturgicznych. Trzeba pamiętać, iż treść obchodów jubileuszowych z istoty swej pokrywa się z treścią roku liturgicznego, w którym kolejno „odsłania się całe misterium Chrystusa, począwszy od Wcielenia i Narodzenia aż do Wniebowstąpienia, do dnia Zesłania Ducha Świętego oraz oczekiwania błogosławionej nadziei i przyjścia Pańskiego” (KL 102). Wierni powinni odkryć prawdę, iż każdy rok liturgicznym jest „rokiem świętym”, „rokiem łaski i miłosierdzia”¹⁵, bo bogatym w zbawczą obecność Chrystusa i daru Ducha Świętego.

W sanktuariach szczególne znaczenie będą miały największe święta i związane z nimi okresy liturgiczne. Programy obchodów jubileuszowych w krajowych i lokalnych sanktuariach powinny uwzględnić i stworzyć odpowiednie możliwości pielgrzymkowe w Adwencie i w okresie Bożego Narodzenia oraz Wielkim Poście i w okresie Wielkanocy. Analogicznie do wspomnianych wyżej obchodów w bazylikach rzymskich należałoby również w sanktuariach — zwłaszcza w okresie Wielkiego Postu, ale nie tylko — przewidzieć w czwartki adoracje eucharystyczne,

¹⁵ Por. Iz 61,3.

a w piątki *Drogę krzyżową* i nabożeństwa pokutne, natomiast w soboty nabożeństwa maryjne (modlitwę różańcową z procesją ze świecami). W programy sanktuariów należałoby wprowadzić również obchody jubileuszowe poszczególnych grup stanowych i zawodowych, a także zorganizować przynajmniej diecezjalne lub krajowe kongresy i sympozja.

Na uwagę zasługuje możliwość włączenia do obchodów w sanktuariach rocznic przyjęcia sakramentów świętych, np. okrągłych rocznic przyjęcia sakramentów inicjacji chrześcijańskiej: chrztu, bierzmowania i I Komunii św. oraz rocznic zawarcia sakramentu małżeństwa. Godna zalecenia byłaby również możliwość wspólnotowego sprawowania sakramentu pokuty z indywidualnym rozgrzeszeniem (zwłaszcza w okresie wielkopostnym i przed większymi świętami). Kalendarz rzymski zaleca również nocne czuwania wigilijne przed większymi świętami (forma modlitewna bardzo lubiana przez młodzież).

Większość naszych sanktuariów ma charakter maryjny. Można i trzeba w obchodach jubileuszowych wskazywać na obecność Maryi, która wyphywa z jej szczególnego udziału w misterium Chrystusa. Rzymski *Kalendarz Roku Świętego 2000* wyraźnie stwierdza, że w obchodach jubileuszowych nie można pominąć Matki Jezusa, gdyż „Wielki Jubileusz Chrystusa” ma być również „Jubileuszem Matki” (nr 12). Na marginesie pragnę zwrócić uwagę na nowo wydany mszał i lekcjonarz maryjny — *Zbiór Mszy o NMP, Lekcjonarz do Mszy o NMP* (wyd. Pallottinum, Poznań 1998). Mamy tam bogactwo maryjnych tekstów liturgicznych na Msze św. w sanktuariach maryjnych na poszczególne okresy liturgiczne.

2.2. Sprawowanie Eucharystii w sanktuariach Roku Świętego

Punktem kulminacyjnym większości obchodów jubileuszowych w sanktuariach będzie z pewnością uroczysta celebracja Eucharystii. To ona stanowi „szczyt i źródło całego życia chrześcijańskiego”. Jednak odprawianie Mszy św. nie powinno być jedyną, albo prawie jedyną, formą liturgiczną obchodów jubileuszowych. Dobrze przemyślany program z pewnością uwzględni również inne formy liturgiczne (np. Jutrznia i Nieszpory), nabożeństwa słowa Bożego oraz różne nabożeństwa wyrastające z pobożności ludowej, w tym zwłaszcza maryjne.

W niektórych sanktuariach potrzebne będzie pewne uregulowanie odnośnie do porządku i jakości sprawowania licznych Mszy św. Czasem ma się wrażenie, że do niektórych sanktuariów nie dotarła jeszcze posoborowa odnowa liturgiczna, a niezgodne z obowiązującymi przepisami praktyki próbuje się uzasadniać wiekową tradycją i specyfiką danego sanktuarium. Dotyczy to zwłaszcza niedowartościowania koncelebrzy (w konsekwencji liczne, odprawiane jedna po drugiej Msze św.; ze względu chociażby na brak czasu nie mogą być odprawione w sposób poprawny i dla wiernych owocny). W tej materii panuje zbyt wielki indywidualizm i brak należytej dyscypliny sakramentalnej.

Wskazania Kongregacji Kultu Bożego na Rok Maryjny tak o tym mówią: „Często zdarza się, że o tej samej porze kilka grup pragnie odprawić Mszę św. przed łaskami słynącym obrazem Matki Bożej, nieraz poszczególne grupy pragną dokonać tego oddzielnie. Sytuacja taka jest powodem różnych niewłaściwości, a Eucharystia zamiast stać się źródłem jedności i braterstwa, jest okazją podziałów i niezgody. Tymczasem prosta refleksja nad istotą sprawowanej Eucharystii, „sakramentu miłości, znaku jedności i węzła miłości”, uświadomi kapłanom, prowadzącym różne grupy pielgrzymów, potrzebę odprawienia wspólnej i odpowiednio przygotowanej koncelebry. Tak sprawowana Eucharystia stanie się dla pielgrzymów wspólnym znakiem Kościoła i stworzy doskonałą okazję do wzajemnego ubogacenia się oraz pełniejszego zjednoczenia” (nr 81).

Inną bolączką, a nawet „grzechem” liturgicznym, jest spotykany jeszcze w niektórych sanktuariach brak możliwości przyjęcia Komunii św. podczas sprawowanej Mszy św. Dotyczy to również tych celebr z udziałem wielkiej rzeszy wiernych. Często względy praktyczne biorą górę nad racjami teologicznymi i prawem liturgicznym. Jakoś nie potrafimy naśladować rozwiązań i praktyki podczas uroczystych mszy papieskich na placu św. Piotra na Watykanie. Dlaczego można tam, a nie u nas?

Wielkiej staranności i wyczucia duszpasterskiego wymagał będzie odpowiedni dobór tekstów i śpiewów liturgicznych. Przy wyborze tekstów należy uwzględnić:

- wierność obowiązującym przepisom liturgicznym (uroczystości nie dopuszczają zmian, należy brać wyłącznie teksty podane w księgach liturgicznych na dany dzień);
- w inne dni należy następnie uwzględnić zgodność z odpowiednim okresem liturgicznym i z aktualną sytuacją i potrzebami uczestników liturgii;
- odpowiednio dobrane czytania i śpiewy powinny być poprawnie wykonane przez służbę liturgiczną i muzyczną.

Pewne materiały i zestawy tekstów liturgicznych przygotowuje Główny Komitet Wielkiego Jubileuszu, a z pewnością także Komitet krajowy lub odpowiednie komisje i zespoły diecezjalne.

2.3. Sprawowanie innych sakramentów w sanktuariach

Przy opracowywaniu liturgicznego programu obchodów Roku Świętego w sanktuariach rodzi się pytanie: czy należy uwzględniać sprawowanie także innych sakramentów świętych? Uroczyste sprawowanie wszystkich siedmiu sakramentów przewiduje jubileuszowy Kalendarz rzymski. W uzasadnieniu stwierdza się, że te zbawcze znaki „odwołują się zawsze do zbawczych misterii Chrystusa i upodobniają ucznia do Mistrza” (nr 7). Przewiduje się dla chrztu dzieci niedzielę chrztu Pańskiego (9 stycznia), dla chrztu, bierzmowania i Eucharystii dorosłych — Wigilię paschalną (23 kwietnia), pokuty — pierwsze trzy dni Wielkiego Tygodnia 17–19 kwietnia), namaszczenie chorych — we wspomnienie Matki Bożej z Lourdes (11 lutego), święcenia kapłańskie — w Niedzielę Powołań (14 maja), sakrament małżeństwa —

w niedzielę 15 października (w tzw. „jubileusz rodzin”). Można żywić nadzieję, że roztropność i gorliwość duszpasterska podsunie pewne możliwości włączenia do obchodów jubileuszowych w sanktuariach także kalendarza „sakramentalnego”.

Pewnymi propozycjami mogą być:

- chrzest: jeśli trudno będzie zorganizować wspólne chrzty dzieci lub dorosłych (będzie to możliwe w katedrach i w sanktuariach, które mają zlecone także duszpasterstwo parafialne), to można przewidzieć dni, w których uwzględni się np. matki oczekujące na rozwiązanie (można wówczas udzielić specjalnego błogosławieństwa „Matek przed urodzeniem dziecka”¹⁶;
- bierzmowanie: dogodnym terminem sprawowania tego sakramentu może być, oprócz Wigilii paschalnej, uroczystość Zesłania Ducha Świętego. W czasie młodzieżowych spotkań można odwołać się do przyjętego sakramentu, do rocznicy jego przyjęcia, i dokonać odnowienia przyrzeczeń chrzcielnych. Do pobliskiego sanktuarium katecheci mogą zorganizować pielgrzymki z okazji I rocznicy przyjęcia tego sakramentu;
- Eucharystia: o sprawowaniu Eucharystii była już mowa wyżej, tutaj można dołączyć jedynie uwagi o kulcie Eucharystii poza Mszą św., zwłaszcza o wystawieniach i błogosławieniach Najświętszym Sakramentem. Oprócz stałych dni lub godzin adoracyjnych w sanktuariach istnieje również praktyka duszpasterska kończenia wielu nabożeństw obrzędem wystawienia, krótką adoracją i błogosławieństwem eucharystycznym. Praktyka ta powinna odbywać się zgodnie z duchem instrukcji *Eucharisticum Mysterium*¹⁷ oraz książki liturgicznej *Komunia święta i kult tajemnicy Eucharystii poza Mszą świętą*¹⁸. Z obu tych dokumentów wynika:
 - aby wszystkie elementy obrzędowe, śpiewy, czytania biblijne, modlitwy i chwile milczenia, były tak dobrane, aby „wierni oddani modlitwie zwracali się do Chrystusa Pana” (*Eucharisticum Mysterium*, nr 62);
 - aby zachowana była postawa równoczesnej adoracji i słuchania, bo obecny w sakramencie Chrystus jest Nauczycielem i samym Słowem życia;
 - aby obraz Matki Bożej lub innego świętego nie konkurował z wystawionym Najświętszym Sakramentem i aby w oczach wiernych nie wydawały się ważniejsze niż Najświętszy Sakrament.
- sakrament pokuty: istotnym etapem w procesie nawrócenia, często punktem szczytowym pielgrzymowania, jest sakrament pokuty i pojednania. Duszpasterze sanktuariów muszą ten wymiar mieć stale na uwadze. Chodzi o stałe zabezpieczenie pielgrzymom możliwości odbycia spowiedzi indywidualnej, a także wspólnotowego sprawowania sakramentu pokuty z indywidualnym rozgrzesze-

¹⁶ Zob. *Obrzędy błogosławieństw*, t. I, s. 99–117.

¹⁷ KONGREGACJA KULTU BOŻEGO, Instrukcja *Eucharisticum Mysterium*, nr 60–66.

¹⁸ Zob. nr 58–68, wyd. polskie, Katowice 1985, s. 38–41.

niem. W sanktuariach zwłaszcza tłumnie odwiedzanych wskazana byłaby osobna kaplica do sprawowania tego sakramentu. Wspomniane wyżej *Wskazania i propozycje* Kongregacji Kultu Bożego dla sanktuariów zalecają rozważenie następujących zagadnień, których przyjęcie przyniosło wiele usprawnień, należą do nich:

- „miejsce sprawowania sakramentu pokuty. W różnych sanktuariach wydzielono specjalne miejsca dla tego sakramentu, oddzielone od nawy kościoła, nadające się do oddzielnego sprawowania i wspólnotowego przygotowania;
- przygotowanie do sakramentu pokuty. Dla wielu wiernych przybycie do sanktuarium jest jedyną swego rodzaju okazją, często poszukiwaną, odbycia sakramentalnej pokuty. Jednak w bardzo licznych przypadkach potrzebują oni pomocy w dobrym przygotowaniu się do tego sakramentu, zwłaszcza do pełnego nawrócenia się i szczerego żalu, od czego zależy „skuteczność i owocność sakramentu pokuty”. Aby to mogło nastąpić nie wystarczy sama gotowość spowiedników w sanktuarium, ale koniecznie powinni oni zorganizować spotkania przygotowawcze, jakie proponują same *Obrzędy sakramentu pokuty*, w czasie których wierni będą mogli usłyszeć słowo Boże i w jego świetle ocenić swoje postępowanie, a tym samym owocniej odprawią sakramentalną pokutę oraz podać do dyspozycji wiernych materiały, które ułatwią im nie tylko wyznanie grzechów, ale przede wszystkim podjęcie się szczerzej pokuty i nawrócenia;
- uwrażliwić wiernych na eklezjalny wymiar sakramentu pokuty. W sanktuariach wspólnotowe sprawowanie sakramentu pokuty z indywidualną spowiedzią i rozgrzeszeniem (*Obrzędy sakramentu pokuty*, rozdz. II) — odpowiednio przygotowane i przeprowadzone — powinno stać się normalną praktyką, a nie stanowić jedynie wyjątku. Przede wszystkim praktykę taką należałoby stosować w niektórych okresach roku liturgicznego i z okazji większych uroczystości w sanktuariach. «Wspólnotowe sprawowanie tego sakramentu jaśniej ukazuje eklezjalny wymiar pokuty. Wierni razem słuchają słowa Bożego, które głosi miłosierdzie Boże i wzywa ich do nawrócenia. Równocześnie badają zgodność swojego życia ze słowem Bożym i wspierają się wzajemnie modlitwą. Gdy każdy wyzna swoje grzechy i otrzyma rozgrzeszenie, wszyscy razem wysławiają Boga za Jego wielkie sprawy dokonane na rzecz ludu, który nabył dla siebie Krwią swojego Syna», [*Obrz. s. pokuty*, Wprowadzenie, nr 22]” (*WiP* 82).

Powyższe wskazania mogą wydawać się trudne do zrealizowania, ale są one wyraźnym zaleceniem Kościoła, realizowane w niektórych sanktuariach. W naszych warunkach, oprócz dotychczasowej praktyki, należy szukać nowych i uzupełniających sposobów sprawowania sakramentu pokuty i pojednania;

- sakrament namaszczenia chorych: problem choroby i modlitwa o odzyskanie zdrowia ma szczególne znaczenie w sanktuariach. W odnowionej liturgii sakrament namaszczenia chorych sprawowany jest w sposób wspólnotowy. Praktykę

tę należy jak najbardziej zalecać również w sanktuariach, do których chętnie pielgrzymują ludzie chorzy i w podeszłym wieku. Oprócz wspomnienia Matki Bożej z Lourdes, do wspólnotowego sprawowania tego sakramentu nadaje się przede wszystkim okres wielkanocny, gdyż lepiej ukazuje ostateczny cel sakramentu namaszczenia, jakim jest pełne upodobnienie się chrześcijanina do Chrystusa zmartwychwstałego;

- sakrament kapłaństwa: w sanktuariach powinna być stale obecna sprawa powołań kapłańskich i zakonnych, zainteresowana młodzież powinna znaleźć tam potrzebne informacje, można dla ewentualnych kandydatów (maturzystów) zorganizować specjalne spotkania modlitewne, a ponadto sprawa powołań powinna stać się przedmiotem stałych intencji modlitewnych każdego sanktuarium. W ramach uroczystości jubileuszowych trzeba przewidzieć również specjalne pielgrzymki dla kapłanów i osób zakonnych;
- sakrament małżeństwa: w kalendarz obchodów Roku Świętego w poszczególnych sanktuariach należy włączyć małżeństwa (zwłaszcza grupy jubilatów) i rodziny, a także grupy osób przygotowujących się do zawarcia sakramentu małżeństwa. Wprawdzie przepisy prawa kanonicznego przewidują zawieranie małżeństwa w parafii, ale życzliwa współpraca duszpasterska powinna sprzyjać możliwości zawarcia małżeństwa również w sanktuarium, zwłaszcza jeśli prośba młodych wypływa z pobudek wiary lub pobożności (*WiP* 44). Z okazji Roku Świętego można odnowić lub podtrzymać niektóre piękne zwyczaje, jak np. zwyczaj składania przez młodą parę przed obrazem lub figurą Matki Bożej w sanktuarium bukietu ślubnego albo złożenie pierwszej „wizyty” przez nowożeńców po ślubie w pobliskim sanktuarium.

2.4. Liturgia Godzin i nabożeństwa w sanktuariach

Liturgia Godzin, nazywana także modlitwą brewiarzową, nie jest już tylko modlitwą osób duchownych, ale modlitwą całego ludu Bożego¹⁹. Szczególne znaczenie mają i są mocno zalecane dwie godziny: Jutrznia — jako modlitwa poranna, oraz Nieszpory — jako modlitwa wieczorna. Dokumenty kościelne jednoznacznie stwierdzają, iż przewyższają one i mają pierwszeństwo przed innymi nabożeństwami (*WiP* 49). Obchody Roku Świętego mogą być dogodną okazją do wprowadzenia lub ożywienia odmawiania poszczególnych godzin kanonicznych. Należałoby dołożyć wszelkich starań, aby ożywić dawną praktykę śpiewania Nieszporów, najpierw w sanktuariach, a potem w parafiach, zwłaszcza w niedziele i święta.

Z pewnością Rok Święty stanie się także okazją do odprawiania różnych nabożeństw i praktyk pobożnych, zwłaszcza ku czci Matki Bożej i innych Patronów sanktuariów. Przy ich urządzaniu i odprawianiu należy kierować się duchem odnowionej liturgii i przepisami kościelnymi. Soborowa Konstytucja liturgiczna podkreśla wartość i potrzebę takich nabożeństw, kiedy stwierdza: „Zaleca się usilnie nabożeństwa

¹⁹ KL 26; *Ogólne wprowadzenie*, w: *Liturgia godzin*, nr 1–2, 20, 21–22, 27.

ludu chrześcijańskiego, zgodnie z przepisami i zasadami Kościoła, zwłaszcza te, które się odbywają z woli Stolicy Apostolskiej”, a także te, które cieszą się szczególnym uznaniem Kościołów partykularnych i są odprawiane z polecenia biskupów; wszystkie te nabożeństwa „należy tak uporządkować, aby zgadzały się z liturgią, z niej poniekąd wypływały i do niej wiernych prowadziły, ponieważ ona ze swej natury znacznie je przewyższa” (KL 13).

W praktyce chodzi nie o eliminowanie nabożeństw, ale o ich dostosowanie do liturgii i ich ubogacenie liturgią, zwłaszcza czytaniem biblijnymi i innymi tekstami liturgicznymi, np. psalmami i śpiewami (hymnami) liturgicznymi. Dobitnie stwierdzają to wytyczne Kongregacji Kultu Bożego na Rok Maryjny: „Duszpasterze powinni pamiętać (...), aby nie zwalczali nabożeństw liturgią, ani ich nie eliminowali, gdyż byłoby to sprzeczne ze zdrową tradycją Kościoła i spowodowałoby straty trudne do naprawienia” (nr 54). Ten sam dokument gani jednak tych, którzy nie dokonali odnowy nabożeństw, zwłaszcza nabożeństw maryjnych, gdyż czasem „widzi się jeszcze niezgodność z zasadami liturgii tak co do treści, jak i sposobu odprawiania”, a także „nadal o osobie i posłannictwie Błogosławionej Dziewicy mówi się językiem sprzecznym z nauczaniem Soboru Watykańskiego II” (WiP 56). W odnośniku dokument mówi, iż „przykładowo ma to miejsce wówczas, gdy pobożność maryjną ukazuje się jako «sposób łatwiejszy» lub jako «drogę przyjemniejszą» w dojsciu do Boga Ojca albo Chrystusa Pana; czasami w sposób niewłaściwy mówi się, że u Matki Bożej jest więcej miłosierdzia, a u Jej Syna więcej sprawiedliwości. Tego rodzaju nauczanie nie jest nauką Kościoła” (WiP 56, przyp. 100).

Dokumenty Kościoła zalecają następujące nabożeństwa:

- nabożeństwa słowa Bożego;
- z maryjnych: *Anioł Pański*, *Regina caeli*, *Różaniec*²⁰, *Litania do NMP*²¹, nabożeństwa majowe i październikowe, a także *Godzinki do NMP*;
- z tradycyjnych można jeszcze dodać *Drogę krzyżową*, *Gorzkie żale* itp.

Obchody Wielkiego Jubileuszu będą impulsem do takiego ubogacenia i ukształtowania nabożeństw ludowych, że w sposób pełniejszy ukazały piękno i bogactwo liturgicznych form kultu, a tym samym przyczynią się do tego, aby „wszystkich wiernych prowadzić do pełnego, świadomego i czynnego udziału w obrzędach liturgicznych [...], do czego na mocy chrztu [...] każdy jest uprawniony i zobowiązany [...]” (KL 14).

2.5. Błogosławienie dewocjonalii w sanktuariach

Od starożytnych czasów w Kościele istniał zwyczaj błogosławienia osób, pokarmów i przedmiotów²². W naszych czasach czasem lekceważy się praktykę błogosła-

²⁰ PAWEŁ VI, Adhortacja apostolska *Marialis cultus*, nr 41.

²¹ WiP 63; z powodu wyjątkowego znaczenia Stolica Apostolska włączyła ją do *Rytuału rzymskiego*, w *Dodatku* wydania typicznego z 1874 r.

²² Por. HIPOLIT, *Traditio apostolica*, nr 5–6, 25–26, 31–32.

wieństw. Często jednak jest ona żywa w naszych sanktuariach. I w tej materii wiele jest jeszcze do poprawienia. Wspominane już *Wskazania i propozycje dla sanktuariów* Kongregacji Kultu Bożego domagają się od rektorów sanktuariów, aby:

- „wytrwale i konsekwentnie wprowadzali w życie zasady określone w najnowszej księdze *Obrzędów błogosławieństw* (wyd. pol. Pallottinum, Poznań); widzą one w każdym błogosławieństwie przejaw żywej wiary w Boga — sprawcę wszelkiego dobra;
- duszpasterze sanktuariów mają podkreślać dwa zasadnicze momenty, które należą do „struktury typicznej” każdego błogosławieństwa: (1) g ł o s z e n i e s ł o w a B o ż e g o, ułatwiający czytelność znaku, oraz (2) m o d l i t w ę, poprzez którą Kościół wychwala dobroć Boga i wyprasza Jego błogosławieństwo;
- należy popierać pierwszeństwo wspólnotowego obrzędu błogosławieństwa przed indywidualnym lub prywatnym, a także zachęcać wiernych do czynnego w nich udziału;
- dlatego należy, zwłaszcza w okresach nasilonego ruchu pielgrzymkowego, przewidzieć w ciągu dnia stałe godziny udzielania błogosławieństw, najlepiej w pomieszczeniu zamkniętym, a nie na placu przed sanktuarium, gdzie trudno o skupienie, i pełne obrzędowe sprawowanie błogosławieństw, łącznie z czytaniem odpowiednich perykop biblijnych, jakie podaje nowa księga błogosławieństw. Zostały także cofnięte wszelkie indulty i przywileje publicznego błogosławienia dewocjonalii jednym znakiem krzyża św.²³

2.6. Warunki i możliwości uzyskania odpustu jubileuszowego

Na temat jednego z istotnych elementów Jubileuszu, jakim jest odpust, dość obszernie mówi Ojciec Święty Jan Paweł II w bulli *Incarnationis Mysterium* (nr 9). Odsyłam do tego dokumentu. Pragnę jedynie omówić normy regulujące możliwość uzyskania odpustu Roku Świętego, jakie zostały zawarte w dołączonym do bulli *Rozporządzeniu* Penitencjarii Apostolskiej z dnia 29 listopada 1998 r. Zasadniczo zostały podtrzymane dotychczasowe warunki zyskania odpustu. Przypomniano we wstępie, że odpust jubileuszowy można ofiarować za zmarłych. Pozostaje również w mocy zasada, że odpust zupełny można uzyskać tylko jeden raz w ciągu dnia. Zostały jednak wprowadzone pewne nowe możliwości zyskania odpustu jubileuszowego (zupełnego).

Zasadniczy sposób zyskania odpustu jubileuszowego to odbycie pielgrzymki do wyznaczonego sanktuarium. „Celem całego doświadczenia jubileuszowego, przygotowanego przez pielgrzymkę, winno być sprawowanie sakramentów pokuty i Eucharystii — paschalnej tajemnicy Chrystusa, który jest naszym pokojem i pojedna-

²³ „Ze względu na potrzebę ożywienia uczestnictwa oraz niebezpieczeństwo zabobonu zasadniczo nie wolno stosować przy błogosławieniu rzeczy i miejsc samego tylko zewnętrznego znaku, bez uwzględnienia słowa Bożego czy też bez odmówienia jakiejś modlitwy”, *Obrzędy błogosławieństw, Wprowadzenie*, t. I, nr 27, s. 19.

niem: to właśnie przemieniające spotkanie pozwala korzystać z daru odpustu dla siebie samego i dla innych” (*Rozporządzenie*). Warunkiem zyskania odpustu zupełnego jest odbycie indywidualnej spowiedzi sakramentalnej, po której przez dłuższy czas można zyskiwać odpust zupełny. Kolejnym warunkiem zyskania odpustu zupełnego jest przyjęcie Komunii świętej. Do tego należy dołączyć „modlitwę w intencjach określonych przez Ojca Świętego” (*tamże*). Komunię z Chrystusem w sakramentach powinno poprzedzić prawdziwe nawrócenie serca poprzez uczynki miłosierdzia i akty pokuty.

Warunkiem uzyskania odpustu jubileuszowego jest udanie się z pielgrzymką do przynajmniej jednego z wymienionych w dokumencie miejsc: do bazylik rzymskich (św. Piotra na Watykanie, na Lateranie, Matki Bożej Większej, św. Pawła za Murami, Świętego Krzyża Jerozolimskiego, św. Wawrzyńca na Verano), do katakumb i do podrzymskiego sanktuarium *Madonna del Divino Amore*, następnie do bazylik w Ziemi Świętej (Grobu Świętego w Jerozolimie, Narodzenia w Betlejem i Zwiastowania w Nazarecie), a także do wszystkich kościołów katedralnych i innych sanktuariów i kościołów wyznaczonych przez biskupów diecezjalnych.

Oprócz odbytej pielgrzymki do wyżej wyznaczonych miejsc, trzeba uczestniczyć tam w sprawowanym obrzędzie liturgicznym, takim jak: Msza św., Liturgia Godzin lub inne nabożeństwo (*Droga krzyżowa, Różaniec* itp). Jeśli natomiast pielgrzymi nawiedzą te świątynie indywidualnie lub z innymi poza sprawowaną tam liturgią, wówczas powinni odprawić krótką adorację eucharystyczną i pobożne rozmyślanie, a na koniec odmówić *Ojciec nasz*, jakkolwiek uznają formułę wyznania wiary oraz modlitwę do Najświętszej Maryi Panny.

Odmówienie tych modlitw nie jest obowiązkowe dla tych, którzy uczestniczą w sanktuarium w sprawowanej liturgii lub w jakimś nabożeństwie wspólnotowym.

Na podkreślenie zasługuje również możliwość zyskania odpustu jubileuszowego (zupełnego) w dowolnym miejscu, jeśli wierni nawiedzą „sanktuarium potrzebującego brata”. Dokument mówi: jeśli „udadzą się niejako z pielgrzymką do Chrystusa obecnego w potrzebujących lub zmagających się z trudnościami (Mt 25,34-36). Chodzi o ludzi chorych, więźniów, osoby samotne w podeszłym wieku, niepełnosprawnych itp. Osobom tym trzeba przyjąć „ze zwykłą pomocą duchową, sakramentalną i modlitewną” (nr 4). Odpust zupełny można zyskać za każdym nawiedzeniem, jednak nie więcej niż jeden raz dziennie.

W duszpasterskim oddziaływaniu należy zwrócić uwagę na jeszcze jedną możliwość zyskania jubileuszowego odpustu zupełnego, nie związanego z obowiązkiem udawania się dokądkolwiek. Polega ona jedynie na pełnieniu dzieł charytatywnych i uczynków w duchu pokuty. Dokument wylicza m.in. następujące działania: „powstrzymanie się przynajmniej przez jeden dzień od zbędnej konsumpcji (np. od palenia tytoniu lub picia napojów alkoholowych), praktyka postu lub wstrzemięźliwości zgodna z przepisami Kościoła, połączona z przekazaniem odpowiedniej sumy pieniędzy na potrzeby ubogich” (a więc nie sam post, ale połączony z jałmużną), „hojne wspomaganie dzieł o charakterze religijnym lub socjalnym (na rzecz opusz-

czonych dzieci, trudnej młodzieży, starców potrzebujących opieki, obcokrajowców), poświęcenie znacznej części wolnego czasu na działalność służącą wspólnocie, a także inne podobne formy osobistej ofiary” (nr 4).

* * *

W podsumowaniu trzeba zaznaczyć, że w ramach jednego referatu nie sposób przedstawić całej problematyki liturgicznej zbliżającego się Roku Świętego 2000. Zostały jedynie zasygnalizowane ogólne założenia i wytyczne oficjalnych dokumentów jubileuszowych Kościoła, a następnie dokonano pewnej próby ich dostosowania do naszych sanktuariów, i to w zakresie ogólnym, bez wdawania się w różną pod względem wielkości i zasięgu specyfikę poszczególnych sanktuariów polskich.